

Трибуна Держінспектора

«СПИСАТИ НЕ МОЖНА ПРАЦЮВАТИ». ДЕ ПОСТАВИТИ КОМУ?

Протягом двох останніх десятиліть технічне переоснащення підприємств нафтогазового комплексу відбувається недостатньо. Зношення технологічного устаткування перевищує 80%. Державним інспекторам доводиться забороняти експлуатацію устаткування, яке відпрацювало встановлений термін, до проведення відповідної експертизи.

Що ж насправді криється за цими обставинами? Почнемо з того, що у нафтогазовидобувному комплексі використовується устаткування підвищеної небезпеки, на

яке діють великі навантаження, високий тиск та напруження інструменту під час піднімання. Сьогодні виникає необхідність бурити на глибину 6000 м і більше. Зробити це на старому, зношеному устаткуванні надзвичайно складно. Тому час від часу на бурових виникають позаштатні ситуації, як наприклад, у Шебелинському відділенні бурових робіт, де готують свердловини для видобувників. Там у процесі буріння виникли ускладнення, інструмент простояв без руху приблизно годину. Коли почали його піднімати, то від перевантаження тріснула конструкція ноги бурової вишки. Довелося готувати проект виконання робіт. Було відремонтовано вишку, зроблено дефектоскопію, отримано позитивний висновок експертизи. Буріння свердловини закінчили без подальших ускладнень.

Це один із прикладів того, які проблеми підстерігають працівників нафтогазовидобувного комплексу. Оновлення устаткування, на жаль, для колективів буровиків залишається лише мрією. Йдеться не про дві три організації. Під наглядом нашої інспекції перебувають 72 підприємства, на яких працюють 20 тис. осіб. Тут використовується більш як 100

На території Полтавської області є 108 родовищ нафти і газу. В процесі вивчення запасів вуглеводнів та їх видобування виникає ряд проблем, які мають безпосередній вплив на стан промислової безпеки та охорони праці в галузі. До них належать насамперед питання заміни застарілого устаткування, створення запасу запчастин і матеріалів. Про це розмірковує головний державний гірничотехнічний інспектор державної інспекції промислової безпеки та охорони праці у нафтогазовому комплексі, охорони надр та хімічній промисловості територіального управління Держгірпромнагляду по Полтавській області О. МАСЛЕНКО.

устаткування, створення запасу запчастин і матеріалів. Про це розмірковує головний державний гірничотехнічний інспектор державної інспекції промислової безпеки та охорони праці у нафтогазовому комплексі, охорони надр та хімічній промисловості територіального управління Держгірпромнагляду по Полтавській області О. МАСЛЕНКО.

верстатів різних типів. І запитання про те, на чому працюють буровики, звучить на перший погляд недоречним. Але це не так. Працюють буровики, як самі стверджують, на коефіцієнті запасу міцності. Для бурового устаткування цей коефіцієнт був заданий у межах 2,5–3.

Проте це все до пори до часу. Устаткування, яке відпрацювало нормативний термін, несе загрозу внаслідок втомлюваності металу. У кріпленнях, вузлах може бути часткове руйнування. Це, до речі, стосується і вишок, термін експлуатації яких уже вичерпаний. Добре, що в Україні вони ще не падали. Але інспекторські приписи вручаються постійно, під час комплексних перевірок призупиняється до 30% устаткування. Хоч часом і нам доводиться тільки руками розводити. Скажімо, бурова установка давно відпрацювала встановлений термін. Залишається лише заборонити її експлуатацію. Однак власник має іншу думку. Він надає інспектору експертний висновок і заявляє, що вони провели дефектоскопічні дослідження і отримали висновок, що можуть ще працювати. На практиці це означає, що обмежується вантажопідйомність

устаткування. Залишається лише довіряти результатам проведеної експертизи.

Оновлення устаткування є головною проблемою підприємств нафтогазового комплексу. Власне, є лише поодинокі компанії, де щось намагаються зробити. Наприклад, у НАК «Нафтогаз України» з'являються нові верстати, дизелі, частково замінюється інше устаткування, але для такої організації це дуже мало. Можливо, на паперах звітують більше, а практично в полі робиться мало. Не кажучи вже про НАК «Надра України», де взагалі відсутня інновація бурового устаткування.

Незважаючи на те, що керівники підприємств державної форми власності раді прибуттю інспектора на бурову (відразу побачить недоліки і підкаже), ми знаємо про значні труднощі буровиків у зв'язку з недостатнім фінансуванням.

Значно краща ситуація зі станом промислової безпеки на об'єктах, підпорядкованих приватним структурам. Взяти, скажімо, СП «Полтавська газонафтова компанія». Там верстати, як правило, зупиняють на регламентні роботи. В цей час приїжджає лабораторія, проводиться дефектоскопія конструкцій. Після цього вже не скажеш так, як жартують буровики: «Коли пофарбували увесь верстат, то це повний капітальний ремонт. Якщо не весь — то частковий...»

Значно краща ситуація зі станом промислової безпеки на об'єктах, підпорядкованих приватним структурам. Взяти, скажімо, СП «Полтавська газонафтова компанія». Там верстати, як правило, зупиняють на регламентні роботи. В цей час приїжджає лабораторія, проводиться дефектоскопія конструкцій. Після цього вже не скажеш так, як жартують буровики: «Коли пофарбували увесь верстат, то це повний капітальний ремонт. Якщо не весь — то частковий...»

Керівники приватних структур найчастіше застаріле устаткування замінюють на нове. При цьому хоч і більш витрати, ніж на ремонт, та є гарантована потім безпека робіт. Особливо під час буріння на великих глибинах.

Державні інспектори змушені тажкож констатувати: у більшості випад-

ків у користувачів надрами немає належної уваги до стану недіючих свердловин, експлуатація яких зупинена з різних причин. Подив викликають запитання: «Чому не проводяться технологічно обґрунтовані регламентні роботи? Чому не закуповується для ремонту нова техніка?» Адже це цілий комплекс заходів, аби свердловина діяла і давала необхідну віддачу.

Не варто підкреслювати, яке значення для енергетичної безпеки держави має видобування власного газу, конденсату та нафти в Україні. Але стабільність і нарощування обсягів видобування можна забезпечити лише за рахунок впровадження нових технологій і нового устаткування на газонафторозвідувальних та експлуатаційних підприємствах.

А це все сфера державної політики, в межах якої — і відповідь на запитання про забезпечення промислової безпеки у нафтогазовидобувній галузі. То ж хто і коли поставить кому у потрібному місці?

Фото Л. БЕЗУГЛОГО

ЯК ЦЕ БУЛО

Не зайвим буде нагадати, що в Україні щороку на виробництві стається близько 20 тис. нещасних випадків, з яких понад 1000 — зі смертельними наслідками.

До чого призводить недодержання вимог безпеки, сказано й написано вже чимало. Там, де вимоги законодавства про охорону праці виконують і роботодавці, і підлеглі, люди, як правило, менше травмуються або не одержують травм узагалі. Проте, на жаль, є чимало власників підприємств, яким вигідно не нести ніякої відповідальності за життя, здоров'я людей і травми, які вони одержують на виробництві. Для них дуже зручно приймати людину на роботу без укладання з нею трудового договору: не треба платити податки, витратити кошти на створення безпечних умов праці.

ОСТАННІЙ ПОЛІТ

Приватне підприємство «Арцах», що в Білгород-Дністровському районі Одеської області, займається виробництвом продукції рослинництва і тваринництва. Підприємство має 1500 га землі, яку періодично необхідно обробляти хімічними препаратами. Фізична особа-підприємець І. Цуркан орендував для виконання авіаційних хімічних робіт (АХР) у державному підприємстві «Миколаївський авіаремонтний завод «НАРП» повітряне судно «НАРП-1» з баком для хімічних препаратів на 120 л. Технічне обслуговування літака здійснював механік цього підприємства В. Заноздра. Планувалася обробка полів ПП «Арцах» хімічними речовинами.

Вранці 9 травня на місце стоянки літака прибули директор ПП «Арцах» Р. Галстян, бухгалтер О. Харченко та інші працівники підприємства. Погодні умови були несприятливими, тому спочатку командир літака В. Минеев прийняв рішення не злітати. Правда, переглянувши за

допомогою ноутбука по Інтернету прогноз погоди, змінив своє рішення.

Р. Галстян дав розпорядження бухгалтеру О. Харченко об'їхати поля на легковому автомобілі підприємства для того, щоб змалювати для пілота схему виконання АХР. Проте вона разом з пілотом сіла в літак на місце другого пілота.

Літак став набирати висоту, але раптом ніби зависнув у повітрі, а потім упав униз. Від удару об землю він повністю зруйнувався й згорів. В. Минеев та О. Харченко врятувати не вдалося.

Комісія, що проводила спеціальне розслідування нещасного випадку зі смертельними наслідками, встановила, що нещасний випадок стався з організаційних причин. Командир повітряного судна В. Минеев у стані алкогольного сп'яніння (в його крові виявлено 0,5‰ етилового спирту) не впорався з керуванням, що призвело до його падіння. Своїми діями пілот порушив вимоги «Керівництва льотної експлуатації повітряного судна НАРП-1».

У ході оперативної перевірки стану охорони праці з'ясувалося, що в ПП «Арцах» не розроблено положення про СУОП, а також не розроблено і не узгоджено з органами Держгірпромнагляду комплексні заходи, спрямовані на покращання стану охорони праці. Немає переліку робіт з підвищеною небезпекою і робіт, де є потреба у професійному доборі людей, які повинні щороку проходити спеціальне навчання та перевірку знань згідно із законодавством про охорону праці. Хоча тут і розроблено інструкції з охорони праці, проводяться інструктажі з питань безпеки.

Не організовано на підприємстві навчання та перевірку знань з питань охорони праці працівників, не розроблено посадові інструкції з урахуванням прав, обов'язків і відповідальності посадових осіб з питань охорони праці. Не розроблено і не затверджено положення, інструкції та інші нормативні акти з промислової безпеки та охорони

праці, що встановлюють правила виконання робіт і поведінки працівників на території підприємства та сільськогосподарському полі. Також керівник підприємства не забезпечив безплатно нормативно-правовими актами та актами підприємства з промислової безпеки й охорони праці пілота В. Минеєва і фізичну особу-підприємця І. Цуркана.

Про фізичну особу-підприємця І. Цуркана хочеться сказати окремо. Він зареєстрував у Саратовській райдержадміністрації Одеської області 19 березня 2007 р. свій вид діяльності — функціонування інфраструктури авіаційного транспорту. Однак про це функціонування має дуже слабе уявлення. Комісія встановила, що у І. Цуркана немає документів про організацію робіт з промислової безпеки, охорони праці та авіаційної безпеки. Також він не має професійних знань з питань організації забезпечення безпеки польотів, не ознайомлений з Правилами безпеки праці під час технічного обслуговування і поточного ремонту авіаційної техніки. Але хіба можна було реєструвати вид діяльності й до-

зволяти працювати з устаткуванням підвищеної небезпеки людині, яка поняття не має, як з ним поводитись і як забезпечувати безпеку його роботи?

За результатами оперативної перевірки керівнику підприємства Р. Галстяну було вручено відповідний припис і запропоновано заборонити керівництву ДП «Миколаївський авіаремонтний завод «НАРП» здійснювати передачу в оренду повітряних суден фізичним чи юридичним особам, які не є сертифікованою авіакомпанією. З цього приводу було направлено листа директору підприємства А. Берлову. Також було направлено листа голові Саратовської райдержадміністрації Одеської області Г. Чикликчі про розгляд питання про ліквідацію державної реєстрації фізичної особи-підприємця І. Цуркана, який, займаючись функціонуванням інфраструктури авіаційного транспорту, не має на це відповідних документів.

Що стосується потерпілих у результаті нещасного випадку, то оскільки командир повітряного судна В. Минеєв не перебував у трудових відносинах із ДП «Миколаївський

авіаремонтний завод «НАРП», фізичною особою-підприємцем І. Цурканом, керівництвом ПП «Арцах» і не сплачував добровільні внески до Фонду соціального страхування від нещасних випадків і профзахворювань, комісія зі спецрозслідування групового нещасного випадку зробила висновок, що нещасний випадок не пов'язаний з виробництвом, а отже, не підлягає обліку. На нього складається акт за формою НПВ. Бухгалтер ПП «Арцах» О. Харченко була пасажиркою літака зі своєї ініціативи, без доручення роботодавця. Тому нещасний випадок, який стався з нею, також було вирішено вважати не пов'язаним з виробництвом і скласти акт за формою НПВ.

Виконання робіт підвищеної небезпеки людьми, які не перебувають з підприємством у трудових відносинах, давно стало проблемою, що важко вирішується. Багато людей прагнуть заробити, при цьому приховуючи джерела доходу. Це вигідно власникам підприємств: не потрібно турбуватися про їхню безпеку. А якщо таке станеться, роботодавець апелює до норм Цивільного кодексу України, що надають людям

ВІСТІ З МІСЦЬ

НЕХТУВАТИ — ЛЕГКО, ДОТРИМУВАТИ — ВАЖКО

Римський письменник I ст. н. е. Петроній сказав: «За смертю далеко ходити не треба». Справді, вона приходить не тоді, коли ми того хочемо, а прийшовши, не запитує, чи нам хотілося б з нею зустрічатися. Вона неочікувана і непередбачувана. Не чекав зустрічі з нею за обставин, які склалися, і водій ТОВ «РММ» ЛТД. Прізвище потерпілого Щасливий, і здається, що з таким прізвищем людині має таланити все життя. На цей раз не вийшло.

Віктор Щасливий працював водієм товариства 11 місяців, хоча загальний стаж роботи за професією — 24 роки, які самі за себе кажуть, що водій він досвідчений та кваліфікований. ТОВ «РММ» ЛТД (зареєстроване у Луцьку) займається перевезенням вантажів автомобільним транспортом. Товариство має свою базу для проведення передрейсових технічних оглядів автомобілів. Перед виїздом усі водії проходять передрейсовий медичний огляд, а транспортні засоби — технічний

огляд згідно зі встановленими вимогами, з обов'язковим записом результатів у журнали встановленого зразка. В. Щасливий перед виїздом у відрядження пройшов інструктаж з питань охорони праці та передрейсовий медичний огляд. Отож біди не чекав ніхто.

Відповідно до наказу водій був відряджений для перевезення вантажів за системою автологістики автомобілем МАЗ-5432. 06.11.2008 р. він прибув у Херсон, де мав отримати розпорядження керівництва про

подальші дії, а вранці 10 листопада його виявили в кабіні автомобіля без ознак життя.

Херсонське обласне бюро судово-медичної експертизи встановило причину смерті В. Щасливого — отруєння оксидом вуглецю, а в крові потерпілого виявлено алкоголь у кількості 2,93%, що свідчило про сильне сп'яніння потерпілого, зниження больової чутливості, початкові ознаки алкогольного отруєння.

Теруправління Держгірпромнагляду по Волинській області було створено комісію зі спеціального розслідування нещасного випадку. З'ясувалося, що кабіна автомобіля була обладнана місцевим освітленням, приладами опалення, які працюють на дизельному паливі, для відпочинку водія у кабіні передбачено спеціальне місце — «спальник». У кабіні виявлено портативну газову плитку, яку водії часто використовують для приготування їжі та обігріву. Згідно з висновком експертизи ДП «Волинський ЕТЦ», система опалення автомобіля технічно справна, не

можливість виконувати роботи на свій страх і ризик. Чи не час вирішувати це питання на державному рівні, переглянувши норми законодавства? А людям, які влаштовуються на роботу без трудового договору, необхідно знати, що у випадку їхнього травмування чи загибелі сім'я залишається без відшкодування шкоди, а роботодавець наражає себе на кримінальну відповідальність.

В авіаторів є давня традиція: вони ніколи не називають політ «останнім», кажуть — «крайній». Якби керівники ПП «Арцах» і ДП «Миколаївський авіаремонтний завод «НАРП», фізична особа-підприємець І. Цуркан до питань охорони праці ставилися з належною повагою, дорожили життям і здоров'ям працівників, політ над полями справді міг би стати крайнім. Але став останнім.

І. БУЛГАКОВ, начальник Одеської державної інспекції промислової безпеки та охорони праці на залізничному, автомобільному транспорті, в авіації та машинобудуванні, Катерина ЦВІГУН, наш власкор

виявлено недоліків і в ущільнювачах дверей кабіни. Тобто автомобіль був у справному стані.

В. Щасливий, перебуваючи у стані сильного алкогольного сп'яніння в ніч з 9 на 10 листопада, відпочивав у «спальнику» і через необережність допустив займання одягу та пластмасових деталей кабіни. Пожежі не сталося через герметичність кабіни та обмежену кількість кисню в ній. Але ця обставина призвела до отруєння водія чадним газом.

Комісія визнала, що даний нещасний випадок не пов'язаний з виробництвом. Через легковажне ставлення потерпілого до своєї безпеки сиротами залишилося четверо дітей.

Подібні нещасні випадки з водіями транспортних засобів виникають систематично, оскільки працівникам чомусь простіше знехтувати вимогами безпеки, ніж їх дотримувати. Про порушення повідомляється у засобах масової інформації, проте вони як були, так і є.

Н. ЧАЙКОВСЬКА (прес-центр теруправління Держгірпромнагляду по Волинській області)

ГІРКА СТАТИСТИКА

ЦЬОГО МОГЛО НЕ СТАТИСЯ

За оперативними даними, у лютому 2009 р. в Україні на виробництві загинуло 46 осіб — на 22 менше, ніж за такий самий період минулого року; сталося 15 групових нещасних випадків, під час яких травмовано 36 осіб, у тому числі 6 — смертельно.

Коротко про обставини деяких нещасних випадків:

01.02 на нульовій відмітці ствола «Октябрський» ВАТ «Криворізький залізничний комбінат» (Дніпропетровська область) під час огляду клітьової підйомної установки гірник був скинутий противагою сусідньої установки, що рухалася. Потерпілий помер на місці події.

06.02 після виконання завдання на об'єкті слюсар-сантехніки КП № 3 «50 років Перемоги» Дебальцевської міськради (Донецька область), повертаючись назад і скорочуючи шлях, пролазив під вагоном потягу, що перебував на залізничній колії. Робітник був смертельно травмований, оскільки потяг у цей момент почав рухатись.

12.02 у ТОВ «Темп ЛТД-А» (м. Антрацит Луганської області) під час маневрових робіт у 13-му західному відкотному штреку шахти троє працівників були притиснуті вагонеткою, що зійшла з рейок, до елементів арочного кріплення. Двоє потерпілих отримали тяжкі травми, а один загинув.

16.02 на будівельному об'єкті у Дарницькому районі Києва падаючою з піддона цеглою було збито робітницю. Потерпіла впала з 10 поверху будинку і загинула на місці події.

18.02 на механічній дільниці ВАТ «Сумський завод «Насосенергомаш» (м. Суми) під час ремонту горизонтально-розточувального верстата робочим столом слюсаря притисло до станини, внаслідок чого потерпілий помер.

23.02 на будівельному майданчику БУ № 23 (м. Харків) внаслідок падіння вертикальної опалубки загинув монтажник ТОВ «Хай-Рейз Контракшнз» (м. Іллічівськ Одеської області).

23.02 на території ТОВ «Промдорсервіс» (м. Дніпропетровська область) під час ремонту слюсар, включивши привід, нахилився та заглянув у змішувач асфальтобетонної суміші. Кінець шарфа потрапив на працюючий шнек, внаслідок чого робітника затягло у змішувач, де він і загинув.

24.02 на території насосної станції № 4 сторож комунального виробничого управління «Бериславський водоканал» (Херсонська область) з невідомих причин спустився у вириту екскаватором траншею. Внаслідок обвалення стінки його засипало ґрунтом, від чого потерпілий помер на місці події.

ЯК ЦЕ БУЛО

ЯКЕ ВОЛОКНО, ТАКЕ І ПОЛОТНО

Нещасний випадок, що трапився ще 18 червня 2008 р. на Кобеляцькому комунальному підприємстві «Водоканал», що у Полтавській області, не втратив своєї актуальності й донині. Бо «зітканий» з типових причин, серед яких домінує формальне ставлення до охорони праці різних учасників виробничого процесу, що все частіше стає фактором виробничого травматизму. І це слова не порожні.

Так, саме згаданого червневого дня майстер житлового фонду «Водоканалу» Л. Максимчук мав зранку організувати підняття горловини каналізаційного колодезя біля одного з житлових будинків, а у другій половині робочого дня — очищення каналізаційної мережі. Останнім майстер і четверо робітників зайнялися відразу після обідньої перерви. Один з робітників — П. Величко, взявши інструмент, сапку, не спускаючись у колодезь, розколотив нечистоти, і вони по колектору потрапили в інший колодезь. Та тут утворилася так звана «пробка». Щоб позбутися її, П. Величко спустився в очисну споруду, приєднав шланг від асенізаційної машини до колектора, струменем води розбив скупчення нечистот, і вони потекли у наступний колодезь. Вибравшись на поверхню, він поскаржився на погане самопочуття.

Однак робота є робота. Тож незабаром П. Величко спустився вже у третій колодезь, щоб і там повторити попередню операцію. Та через мить закричав: «Мені зле!» Майстер з іншими робітниками підбігли до колодезя і побачили на його дні свого колегу, який неприродно хрипів. На потерпілому не було запобіжного пояса, а під рукою — ніякого знаряддя, за допомогою якого можна було б витягнути бідолаху з колодезя. Тоді в колодезь спустився ще один робітник — Л. Бабич. Та як тільки він взяв потерпілого попід руки, то й сам упав, втративши свідомість. Після кількахвилинної паніки у колодезь спустилася сама Л. Максимчук і також знепритомніла.

Люди, що перебували на поверхні, взялися дзвонити керівникам підприємства, викликали медиків. Навіть спромоглися за допомогою мотузки з гаком, позичених у місцевого жителя, витягнути ще живого П. Величка і відправити його до лікарні. Однак, що сталося, то сталося: з трьох потерпілих двоє пішло з життя.

Комісія зі спецрозслідування даного нещасного випадку насамперед вказала на незадовільний стан виробничого середовища: вміст сірководню у каналізаційному колодезні становив 40 мг/м^3 , що у чотири рази перевищує ГДК. А серед причин нещастя на перше місце висунула відсутність на підприємстві СУОП. З цією причиною мусимо розібратися. Адже якість функціонування СУОП прямо пов'язана зі ставленням до неї керівництва підприємства.

Якщо оцінювати позицію директора КП «Водоканал» Ю. Тагадюка з огляду на кількість та якість документації з охорони праці, то начебто не так все і погано. На підприємстві, де працюють 32 особи, створено службу охорони праці. Обов'язки інженера з охорони праці виконує працівник за сумісництвом. Він, а також директор КП «Водоканал», майстри пройшли навчання та перевірку знань з питань охорони праці у спеціалізованому закладі. Розроблено та затверджено в установленому порядку деякі нормативні акти. Скажімо, положення про службу охорони праці, про систему управління охороною праці, про функціональні обов'язки з охорони праці посадових осіб та працівників КП «Водоканал», а також інструкції з охорони праці.

А що ж робиться поза паперами? Так, на підприємстві немає засобів індивідуального захисту для робіт у колодезях, включаючи газоаналізатори. Немає ламп ЛБВК, не практикується видача нарядів-допусків при виконанні робіт підвищеної небезпеки, під час навчання та перевірки знань з питань охорони праці у працівників, котрі обслуговують колодезі, не перевіряють знання вимог правил техніки безпеки при експлуатації систем водопостачання і водовідведення. Головний інженер, який відповідає за організацію безпечного ведення робіт, не пройшов навчання та перевірку знань з охо-

рони праці. Хочеш не хочеш, а мусиш згадати народну мудрість: «Яке волокно, таке і полотно».

Прикро, що темних барв на це полотно примудрився докинути й засновник КП «Водоканал» — Кобеляцька міська рада. Ще 20 березня 2007 р. під час перевірки стану безпеки праці на цьому підприємстві спеціалісти теруправління Держгірпромнагляду по Полтавській області заборонили виконання робіт у каналізаційних колодезях без застосування засобів індивідуального захисту. У зв'язку з цим керівники КП «Водоканал» звернулися до міськради з проханням виділити кошти на купівлю ЗІЗ, але підтримки у засновника не знайшли.

Тому відповідальність за вищеприписану цілком рукотворну трагедію мусить розділити керівництво не лише підприємства, але й міськради. Інше питання, у чому полягає ця відповідальність. Слово тут, зрозуміло, лише за судом. Та якщо у нас є хоч якась практика судових позовів самих потерпілих чи їхніх сімей до роботодавців, то прикладів аналогічних позовів до посадових осіб органів влади практично немає. І це погано, бо таким чином знижується поріг відповідальності органів влади як перед заснованим підприємством, так і перед населенням, що, у підсумку, ставить під сумнів реноме виконавчої влади — у даному випадку не лише Кобеляків, а й держави загалом. Кому від того легше? Не полегшує ситуацію і те, що цей груповий нещасний випадок пов'язано з виробництвом і належним чином поховано померлих. Бо немає відповіді на запитання: «Повториться чи ні подібне лихо у Кобеляках?» Адже реакція і роботодавця, і керівників міськради на результати перевірки підприємства ще у 2007 р. показала, що вони не кваліпляться змінювати своє ставлення до охорони праці.

Н. РУСИЧ

ПЕРЕВІРКА ПОКАЗАЛА

НАРІКАННЯ НА ТРУДНОЦІ — ПОГАНЕ ВИПРАВДАННЯ

У грудні 2008 р. в сумському ВАТ «Центроліт» було проведено комплексну перевірку стану безпеки та умов праці. Специфіка ливарного виробництва, характер та умови виконання багатьох технологічних операцій, притаманних подібному підприємству, потребували від співробітників теруправління Держгірпромнагляду по Сумській області докладання значних зусиль. Порушення, які треба невідкладно усунути, відображено в акті комплексної перевірки. Власна думка склалася з цього приводу й у автора цих рядків, який був присутнім під час перевірки.

Свої найкращі часи підприємство пережило у 80-і роки минулого століття — тоді воно щодобово випускало сотні тонн литва. Відрадно зазначити, що колишній виробничий потенціал заводчани в основному зберегли. ВАТ «Центроліт», як і раніше, відливає сталеві і чавунні заготовки (у тому числі з сірого та високоміцного чавуну), корпусні деталі гідравлічних насосів великої і середньої потужності, засувки для трубопроводів, циліндри для компресорів, фундаментні плити, колеса тощо.

Нині на підприємстві працює майже 800 осіб. На жаль, умови праці багатьох працівників, у першу чергу — плавильників, заливальників, сталеварів, формувальників, обрубувачів і землеробів — не відповідають вимогам санітарно-гігієнічних норм. Відносно високий залишається на підприємстві й рівень виробничого травматизму. Так, за останні 5 років тут сталося понад 30 нещасних випадків, один з них — зі смертельним наслідком.

На підприємстві створено відповідні служби, призначено посадових осіб, відповідальних за вирішення

конкретних питань охорони праці, технічне забезпечення виробництва. Службу охорони праці очолює В. Говорун. У неї в підпорядкуванні перебуває також провідний інженер з технічного нагляду В. Черниш. Працівники служби охорони праці мають відповідну освіту, великий досвід роботи у ливарному виробництві, тому дещо бентежать показники їхньої роботи в 2008 р. Майже на 20% порівняно з 2007 р. зменшилася кількість проведених перевірок, на 10% — кількість приписів, більше ніж у 2 рази — кількість працівників, відсторонених від роботи на вимогу служби охорони праці, тощо.

Незважаючи на наявність у цехах підприємства великої кількості робочих місць із шкідливими та важкими умовами праці, в розділі «Охорона праці» колективного договору не вказано джерела фінансування комплексних заходів щодо досягнення встановлених нормативів безпеки, гігієни праці та виробничого середовища, спрямованих на підвищення наявного рівня охорони праці, запобігання випадкам виробничого травматизму та професійній захворюваності. Що стосується останнього, то

підприємство, як неважко припустити, всі останні роки впевнено перебуває в трійці «лідерів» за кількістю професійних захворювань в регіоні, що реєструються вперше й повторно.

Перевіряючі виявили істотні недоліки та упущення в діяльності адміністрації підприємства. Зокрема, не розроблено плани-графіки проведення навчання та перевірки знань з питань охорони праці, забезпечення нормативно-правовою документацією з охорони праці вкрай незадовільне. Не за всіма професіями та видами робіт розроблено навчальні програми підготовки та перепідготовки працюючих. У керівників структурних підрозділів відсутні переліки робіт підвищеної небезпеки. Багато робочих місць і працівників не забезпечено інструкціями з охорони праці. Не всіх працівників забезпечено також спецодягом, спецвзуттям, іншими ЗІЗ згідно із встановленими нормами. Відмічено неналежне виконання своїх посадових обов'язків багатьма керівниками структурних підрозділів підприємства. Не всі виробничі будівлі та споруди мають паспорти, до цього часу у ВАТ не завершено паспортизацію виробничих приміщень та інженерних мереж.

Тільки під час експлуатації основного технологічного устаткування виробничих цехів і дільниць перевіряючими виявлено 53 порушення. На дільниці плавильних печей ТНК-4000 цеху № 5 не було огороження робочого майданчика, який розташований на висоті понад 2,5 м. Вантажні гаки деяких електричних талів не оснащені запобіжними замками, які перешкоджають довільному випадінню вантажозахоплювальних пристроїв або вантажів. Робочі місця з обрубання та очищення виливків у цеху № 5 не обладнані постійними чи переносними огороженнями для захисту від осколків, що відлітають у процесі виконання операцій.

У гарячому цеху № 2 на робочих місцях немає табличок, які пояснюють призначення засобів сигналізації та режими управління конвеєром, немає й робочого майданчика для

обслуговування натяжних барабанів конвеєра формувальної суміші. Працівників цеху не ознайомлено з інструкцією про порядок включення та вимкнення конвеєрів, порядок зупинення їх на обслуговування та ремонт, про періодичні перевірки систем протиаварійного захисту та сигналізації. Було оштрафовано начальників цехів № 2 А. Скотника та № 5 О. Басанця, а також старшого майстра цеху № 5 О. Бережного. Експлуатацію печей ТНК-4000, конвеєра формувальної суміші, а також дільниці з обрубання та очищення заготовок литва у цеху № 5 довелось призупинити.

Тридцять порушень було виявлено під час експлуатації посудин, що працюють під тиском, і вантажопідйомних механізмів. Відповідальний за технічний стан посудин на кисневій станції не пройшов навчання та перевірку знань Правил з продуктів розподілу повітря. Два вантажопідйомних крани вичерпали терміни експлуатації, але немає дозволів на продовження їх роботи. У паспорті крана МКГ-25 і в експертному висновку по ньому відсутні відомості, з якою вантажопідйомністю може експлуатуватися цей кран.

У газовому господарстві зафіксовано 14 порушень... Скільки вже говориться про те, до яких сумних наслідків це може призвести, а на підприємстві до цього часу немає у наявності достатньої кількості обслуговуючого персоналу, який пройшов навчання та перевірку знань з питань охорони праці, має право обслуговувати газові балони. Втім, чого дивуватися, якщо в акціонерному товаристві наказом керівника не призначено осіб, відповідальних за справний стан, безпечно транспортування, збереження та експлуатацію газових балонів. Хіба не тому практично всі балони зі зрідженим газом, які використовуються у цехах для газополуменевої обробки металів, не пройшли періодичне опосвідчення? Манометри, встановлені на кисневих редукторах і редукторах тиску газу пересувних газорозбірних постів, також не пройшли пері-

дичну перевірку у встановлені терміни тощо. Зрозуміло, у перевіряючих не було іншого виходу, крім як запропонувати головному інженеру акціонерного товариства С. Шингарьову призупинити виконання всіх робіт з газополуменевої обробки металів.

Не менш суттєві претензії в ході комплексної перевірки висловили й працівники, які здійснюють повноваження у сфері санітарно-епідеміологічного та пожежного нагляду. Зокрема, лікарів-гігієністів категорично не влаштовує те, що у виробничих приміщеннях підприємства не задіяно аспіраційно-повітряні системи, робітників гарячих цехів не забезпечено повною мірою спецодягом, спецвзуттям та іншими ЗІЗ. Не організовано тут для робітників навіть прання та ремонт спецодягу...

А ось справедливі нарікання з боку пожежних: виробничі приміщення на підприємстві не забезпечено первинними засобами пожегасіння, а пожежні щити не укомплектовано вогнегасниками та лопатами; не відремонтовано пожежні гідранти та систему оповіщення персоналу підприємства про пожежу; не встановлені зовнішні пожежні драбини у місцях перепадів висот на перекриттях; не ведеться очищення повітропроводів і фільтрів вентиляційних систем; електросвітільники не обладнано скляними плафонами, практично всі вони підвішені на струмоведучих проводах.

У підсумку посадовими особами Держсанепіднагляду та Держпожнадзора до адміністративної відповідальності притягнуто 9 начальників цехів підприємства, заборонено експлуатацію 12 виробничих об'єктів.

Співробітниками теруправління

Держгірпромнагляду було виявлено 97 порушень чинних законодавчих і нормативно-правових актів з охорони праці. Призупинено чи заборонено експлуатацію 26 дільниць, одиниць обладнання і видів робіт, що становили загрозу життю та здоров'ю працюючих.

Після ознайомлення з цехами й територією підприємства, з конкретними порушеннями, які на момент відвідування акціонерного товариства було виявлено державними інспекторами, автор статті звернувся за коментарями до представників адміністрації: головного інженера С. Шингарьова та головного енергетика Г. Нестеренка.

Як і слід було очікувати, вони почали нарікати на труднощі, пов'язані з фінансовою кризою. Мовляв, саме вона буквально на пні почала підрізати сьогодні все, що тільки можна підрізати... Ні на що не вистачає грошей. Усе менше й менше замовлень на литво надходить від замовників. Тут би хоч якось зиму пережити, зберегти трудовий колектив...

Що ж, пережити зиму треба всій економіці країни. Проте кризи приходять і йдуть, а безпека виробництва має забезпечуватися за будь-яких обставин. Адже від цього прямо залежить життя та здоров'я людей. І саме про це в першу чергу повинні пам'ятати керівники. Такою була моя відповідь головному інженеру та головному енергетику, які усе ж таки пообіцяли усунути виявлені порушення у запропоновані перевіряючими терміни.

Вадим КОБЕЦЬ,
наш власкор

На знімку:
учасники комплексної перевірки (зліва направо): провідний державний інспектор охорони праці теруправління Держгірпромнагляду по Сумській області А. Сухих, провідний інженер з технічного нагляду ВАТ «Центролит» В. Черниш, начальник відділу охорони праці В. Говорун і головний державний інспектор з охорони праці В. Фандиков.

Фото автора

ІНФОРМАЦІЯ

ПЕРЕВІРЕНО ЧОТИРИ ФІЛІЇ

Теруправління Держгірпромнагляду по Закарпатській області протягом 2008 р. здійснило комплексні перевірки чотирьох філій ВАТ «Закарпатгаз». За їх результатами в Іршавській, Свалявській, Міжгірській та Мукачівській філіях виявлено 388 порушень, призупинено роботу 28 одиниць устаткування.

Під час перевірок було виявлено характерне порушення, що полягає у відсутності розроблених і введених в дію Положень-інструкцій з організації та здійснення контролю за дотриманням безпеки експлуатації газового господарства. Вони повинні передбачати періодичність і обсяг перевірок керівним складом, порядок виявлення і усунення порушень, визначення стану газопроводів, газового обладнання і приладів, аналіз причин допущених порушень, перевірку діяльності керівників підрозділів і забезпечення ними додержання на робочих місцях вимог нормативних актів з охорони праці.

— Образну характеристику роботи ВАТ «Закарпатгаз» у галузі охорони праці, — резюмує начальник теруправління М. Саварин, — можна дати, застосувавши фразеологізм «товчуть воду в ступі». Такий підхід склався перш за все через прорахунки, допущені керівництвом: неналежне фінансування робіт з оснащення служб і філій засобами контролю, їх перевірки й ремонту, штатна недоукомплектованість спеціалістами газової галузі на 45—50%, допуск до робіт підвищеної небезпеки працівників, які не пройшли спеціального навчання. На ці недоліки вже неодноразово вказувалося, але усувати їх підприємство не поспішає, а отже, залишає ризики, що можуть призвести до аварійних ситуацій.

В. ТУРЯНИЦЯ, керівник прес-служби теруправління Держгірпромнагляду по Закарпатській області

ВИНЕН? ВІДПОВІДАЙ!

У лютому 2009 р. органами Держгірпромнагляду за допущені порушення законодавчих і нормативно-правових актів з охорони праці притягнуто до адміністративної відповідальності (оштрафовано) 712 керівників підприємств, установ та організацій. Серед оштрафованих:

ЛОТАР С. В. — директор КП «Благоустрій», м. Євпаторія, АР Крим; ОМЕЛЬЧЕНКО Г. О. — директор ДП «Універсал-Офіс-Сервіс», м. Сімферополь; ПАРХОТЮК В. Ф. — директор ТОВ «СКП «Каскад», м. Луцьк; САВЧУК О. І. — голова правління ЗАТ «Стохід», Ковельський район Волинської області; КАБАШНИЙ В. Г. — директор ТОВ «Дніпротрансгаз», м. Дніпропетровськ; РУДЕНКО А. В. — директор ПП «Ремонт-Ник», м. Нікополь Дніпропетровської області; ЄФИМЕНКО Ю. А. — директор ТОВ «Локомотив», м. Кривий Ріг Дніпропетровської області; МИЛКІН Г. Л. — директор ТОВ «РБУ-17», м. Донецьк; КАЛЕРИНА Н. О. — директор ТОВ «Інтеграл», м. Харцизьк Донецької області; ПРОКОПЕНКО І. В. — голова СФГ «Регіна», Червоноармійський район Житомирської області; СУХОДОЛЬСЬКИЙ Є. В. — директор ПП «САН», м. Житомир; БАРМУК Н. В. — директор ТОВ «Вікторія Гресь», м. Ужгород; СУХОВЕЦЬКИЙ І. В. — директор ТОВ «Дукат», м. Ужгород; САВЧЕНКО В. В. — директор ТОВ «Таврія-Таксі», м. Бердянськ Запорізької області; ЦАРЕВИЧ О. М. — генеральний директор ТОВ «СП «Бонум», м. Запоріжжя; МЕЛЬНИЧУК С. В. — директор ТОВ «Щит», м. Коломия Івано-Франківської області; ЛАЗАРЕНКО М. А. — голова правління ВАТ «Електроприлад», м. Київ; ІЛЯСОВ О. М. — голова правління ВАТ «Кіровоградська районна сільгосптехніка», Кіровоградська область; ЯРЕМКО В. Є. — генеральний директор ТОВ «Галбудзв'язок», м. Львів; МАЦЬКО М. Л. — головний лікар санаторію «Арніка», м. Трускавець Львівської області; ГОЙМАН С. В. — директор ТОВ «Механік», м. Миколаїв; СТЕЦЕНКО В. В. — директор ТОВ «Марін контейнер сервіс», м. Одеса; ПАТРИКІ І. А. — генеральний директор ТОВ «Інтернешнл ЛТД», м. Одеса; СИДОРЕНКО І. Г. — голова правління ЗАТ «Полтавапропангаз», м. Полтава; КОГУТ Я. І. — директор ТОВ «Лебединський м'ясокомбінат», Сумська область; НІКАНОРОВ Ю. О. — директор ТОВ «Контакт Техно», м. Суми; МАСЛЮХ П. О. — директор ЗАТ «Збаразький хлібозавод», Тернопільська область; АБАКУМОВА В. М. — голова СФГ «Колос», Красноградський район Харківської області; АНТИПОВ Є. В. — директор КП «Міська молочна фабрика-кухня дитячого харчування», м. Харків; МОЦАК В. М. — голова правління ВАТ «Херсонське АТП-16560», м. Херсон; ДУДАР В. В. — начальник ЖЕК № 2, м. Хмельницький; ПРИЙМАК Ю. М. — начальник ЖЕК, м. Полонне Хмельницької області; ПІСКУН В. П. — директор ТОВ «Карнет-транс», м. Сміла Черкаської області; ЛОЗІНСЬКИЙ Ю. Б. — директор ПП «Деркач та партнери», м. Золотоноша Черкаської області; ГРИЩЕНКО О. О. — директор ПП «Бурак», Глибоцький район Чернівецької області; КРАСЬКО Є. С. — директор ТОВ «Пелетон», м. Чернівці.

Є ТАКИЙ ДОСВІД

ПЕРЕШКОДА НА ШЛЯХУ ЗЛОЧИННОГО ПРОМИСЛУ

Причиною значної кількості дорожньо-транспортних пригод, аварій і нещасних випадків з тяжкими наслідками є крадіжки чавунних кришок від люків оглядових колодязів, у які нерідко потрапляють транспортні засоби, пішоходи, тварини. Спроби замінити чавун залізобетоном та іншими матеріалами для виготовлення кришок з багатьох причин успіхом не увінчалися. Смертельний промисел мисливців за металобрухтом, на який вони перетворили кришки, набув величезного розмаху. Але, здається, цьому незабаром буде покладено край...

Знайома картина, яку ми спостерігаємо повсюдно: на вулицях мало не біля кожного будинку, на дорогах, на території промислових підприємств стирчать з розкурочених люків гілки, уткнуті кимось для позначення небезпечного місця, аби уникнути лиха, зяючі діри, прикриті фанерою чи дошкою...

А ось інформація з газети: «Відкритий люк забрав дитину. Дмитрик З., провчившись у першому класі лише два дні... потонув у колодязі з відкритим люком... На території... міськради мало не кожний другий люк відкритий для нещастя...»

Часом мисливців за металобрухтом затримують правоохоронці. «Воля накрилася кришкою» — така назва іншого повідомлення. «Бригаду» з двох донеччан, які займалися крадіжкою кришок від каналізаційних люків, затримали співробітники Калінінського райвідділу... Затримані розповіли, що за ніч вони «обробляли» по два і навіть три колодязі...

Подібні приклади є у кожному місті. Наведено їх тут лише на підтвердження того, наскільки актуальною є ця банальна тема відкритих люків. Результат її — подіяння людей у колодязі, глибина яких часом сягає 10 м і більше, аварійні ситуації на автодорогах...

Сьогодні на всій території України вихід із становища такий: замість

украденої кришки встановлюють нову, на яку очікує доля викраденої, чи замінюють її залізобетонною плитою. Такий підхід до вирішення проблеми, вважають на ПП «Прес-90», є неефективним з багатьох причин. А головна — плити створюють перешкоди як для пішоходів, так і для транспортних засобів. Крім того, через недостатню міцність цих плит під час наїзду автотранспортного засобу вони руйнуються, а їх залишки, провалюючись у колодязі, забивають каналізаційні мережі, що створює додаткові труднощі для працівників комунальних підприємств.

Встановлення замість чавунного люка, кришка якого викрадена, нового чавунного, гумового, полімерпіщаного чи іншого з існуючих у нашій країні люків потребує демонтажу корпусу старого люка, встановлення нового корпусу, відновлення дорожнього покриття в місці встановлення люка... Крім того, вартість самого люка висока. Усе це є дорогою та безперспективною справою.

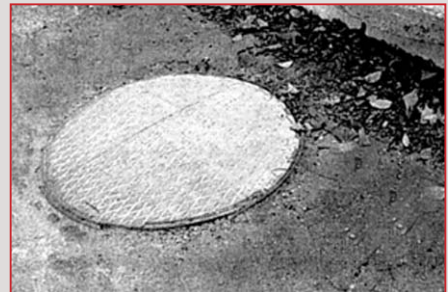
Сьогодні знайдено нове, ефективне вирішення цієї проблеми, підтвержене патентом. На ПП «Прес-90» уперше в Україні розроблено конструкцію та налагоджено виробництво полімерзалізобетонних кришок у сталевій обичайці. Перевагою цих кришок є те, що вони відповідають вимогам ГОСТів для ча-

вунних кришок за механічною міцністю, рельєфом поверхні та масою.

Кришки встановлюються у створ з корпусом люка і не створюють якогось перешкоди на дорогах. Вони спираються на опірні кільцеві поверхні, що не призводить до передчасних поломок чавунного корпусу. Така кришка не є суцільним металевим виробом і тому не може бути утилізована як металобрухт. Крадіжка її є безглуздою. Маючи більшу порівняно з чавунними кришками товщину, кришка надійніше фіксується в корпусі люка, що захищає її від підкидання, прокручування та зсуву під час наїзду на люки великовантажних автомобілів.

Проста технологія виробництва ремонтних кришок дала змогу організувати їх індивідуальне (поштучне) виготовлення. Ремонтні кришки експлуатуються на автодорогах уже 2 роки, і за весь цей період не було зафіксовано жодного випадку їх крадіжки чи виходу з ладу.

На базі ремонтної кришки було розроблено й нові конструкції залізобетонних люків, зокрема полімерзалізобетонного люка з замковими пристроями, що дають змогу прикріпити не тільки кришку люка, але й сам люк до плити перекриття оглядового колодязя без будь-яких додаткових операцій (свердління плити тощо). Це запобігає несанкціонованому доступу в колодязь.

Комітет інтелектуальної власності України зареєстрував у Державному реєстрі нашої країни патент на ремонтну кришку люка оглядового колодязя, розроблену ПП «Прес-90» з м. Докучаєвська Донецької області. І є впевненість у тому, що нова кришка поставить надійний заслін на шляху злочинного промислу збирачів металобрухту, а це, у свою чергу, вбереже нас від багатьох аварій і нещасних випадків.

Геннадій ЩУРОВ,
наш власкор

На знімках: полімерзалізобетонний люк на плиті перекриття оглядового колодязя; нові кришки люків, установлені на дорозі.

Фото з архіву ПП «Прес-90»

МЕТАМОРФОЗИ ВИРОБНИЧОГО ТРАВМАТИЗМУ

*Термін «профілактика» походить від грецького слова *prophylaktikos* — запобіжний. У техніці — це операція або група операцій планово-попереджувального характеру для підтримання технічних пристроїв (устаткування, машин, механізмів, приладів) у справному або робочому стані із заданим рівнем надійності. Профілактика здійснюється, як правило, у заздалегідь визначені строки і складається з обстеження технічних пристроїв, заміни або ремонту їх деталей та вузлів, чистоти, змащування, регулювання тощо. Профілактика попереджує можливість несподіваного виходу з ладу технічних пристроїв (відмови) внаслідок, наприклад, зношення їх елементів, забруднення контактів тощо (Политехнический словарь. — М.: Советская энциклопедия, 1976). З точки зору охорони здоров'я профілактика — це заходи, що запобігають виникненню й поширенню хвороб, сприяють охороні здоров'я населення. (Новий тлумачний словник української мови. — К.: Аконт, 2001).*

Враховуючи вищевикладене, можна визначити поняття «профілактика нещасних випадків на виробництві» як систему організаційно-технічних заходів і засобів, спрямованих на нормативно-правове регулювання питань охорони праці, підтримання безпечного стану засобів виробництва, будівель та споруд, забезпечення безпеки технологічних процесів, проведення навчання, медичних оглядів та оздоровчих заходів, що забезпечують дотримання допустимого ризику виникнення аварій та нещасних випадків на виробництві.

Згідно з офіційними даними Міжнародної організації праці, у країнах з ринковою економікою щорічно на 23,5 тис. працюючих припадає один нещасний випадок зі смертельним наслідком, а в Україні — один на 11 тис. працюючих. У той же час у цих країнах травму на виробництві отримує кожен 50-й працівник, а в Україні — кожен 600-й.

Як бачимо, рівень загального травматизму в Україні значно нижчий, ніж у країнах з ринковою економікою (майже у 12 разів), а рівень смертельного травматизму вищий майже удвічі.

Можна зробити висновок про те, що в Україні значна кількість нещасних випадків у встановленому порядку не розслідується і на облік не береться. Така тенденція характерна не тільки для України, а й для країн всього пострадянського простору.

В той же час оцінка ризику виникнення нещасних випадків на виробництві та реалізація профілактичних заходів щодо запобігання їх виникненню значною мірою залежить від правильності встановлення причин нещасних випадків і повноти обліку всіх нещасних випадків.

Аналіз травматизму в окремих галузях або видах економічної діяльності (в першу чергу — аналіз за видами та причинами подій) дає можливість розробляти дієві заходи щодо запобігання нещасним випадкам і, відповідно, здійснювати ефективну профілактичну роботу. Тому тільки за умови достовірного визначення причин нещасних випадків можуть бути досягнуті ефективні запобіжні заходи.

Базовою інформацією щодо аналізу виробничого травматизму в цілому по Україні є державний статистичний звіт з питань виробничого травматизму (форма 7-ТНВ), дані Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України і оперативна інформація Держ-

гірпромнагляду. На жаль, усі вони відрізняються кількістю облікових нещасних випадків. Причому найбільш достовірною інформацією щодо кількості взятих на облік нещасних випадків на виробництві є, як це не парадоксально, не дані державних статистичних звітів, а дані Фонду, оскільки вони базуються на актах за формою Н-1, згідно з якими він здійснює страхові виплати, а державна статистична інформація враховує тільки ті дані, що надійшли від підприємств.

Основою для формування державної та відомчої статистичних форм обліку виробничого травматизму є акти за формою Н-1 (або Н-5), що передбачені Порядком розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві (НПАОП 0.00-6.02-04) (далі — Порядок), де наведено Класифікатор причин нещасних випадків. Якщо проаналізувати ці причини, то виявляється, що вони не несуть однозначного змісту, і в членів комісії з розслідування нещасних випадків постійно виникають сумніви, до якого з кодів причин за Класифікатором віднести встановлену за результатами розслідування причину нещасного випадку.

Наведемо характерний приклад. Якщо рука потерпілого під час роботи на верстаті потрапила в небезпечну зону та була травмована і на верстаті була несправна система захисту від доступу в небезпечну зону, то яку основну причину з двох необхідно записати — код 06.2 (незадовільний технічний стан засобів виробництва — технічна причина) чи код 16 (виконання робіт з відключеними, несправними засобами колективного захисту — організаційна причина)?

Відповідно до вимог п. 2.4.8 ГОСТ 12.2.003—91 та розділу 2.2.4 Технічного регламенту з підтвердження відповідності безпеки машин і механізмів (затвердженого наказом Держспоживстандарту України від 27.09.2004 р. № 209), конструкція устаткування повинна передбачати захисне огороження або захисний пристрій (блокування), який

би запобігав контакту з рухомими частинами механізмів.

Якою є основна причина такого нещасного випадку: технічна — «незадовільний технічний стан засобів виробництва» чи організаційна причина — «виконання робіт з відключеними, несправними засобами колективного захисту»? Очевидним є те, що в обох випадках заходом з усунення причин нещасного випадку буде встановлення системи захисту.

Таких прикладів з більшості причин нещасних випадків, визначених Класифікатором, можна навести багато. На думку авторів, сьогодні найбільш недостовірними є дані аналізу виробничого травматизму за причинами нещасних випадків.

Необхідно зауважити, що під час аналізу виробничого травматизму до розгляду береться основна причина. Відсутність методики визначення основної причини події та недостатній професійний рівень осіб, які беруть участь у розслідуванні нещасних випадків, не сприяють об'єктивному визначенню основної причини травмування працівників.

Найбільший сумнів викликають нещасні випадки, за результатами розслідування яких основною причиною визначаються організаційні причини (їх частка у загальній кількості нещасних випадків перевищує 70%), і це при тому, що більшість підприємств експлуатує застаріле устаткування, яке не відповідає вимогам безпеки. Як наслідок, витрачається значна кількість часу на розслідування та проведення аналізу нещасних випадків, і в результаті цієї копіткої роботи визначити об'єктивні причини, що призводять до нещасних випадків, проблематично.

Які ж чинники переважають у організаційних причинах нещасних випадків? За даними, наведеними у щорічному збірнику Держгірпромнагляду «Стан промислової безпеки в Україні», та даними Фонду, основною організаційною причиною нещасних випадків, що взяті на облік у 2004—2005 рр., є «порушення трудової і виробничої дисципліни», яка становить понад 50% від усіх нещасних випадків з організаційних причин (див. таблицю).

Основна організаційна причина нещасного випадку	Питома вага нещасних випадків за вказаними причинами від загальної кількості зареєстрованих нещасних випадків, %				
	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.
Смертельні нещасні випадки (одиничні) за даними Держгірпромнагляду					
Порушення трудової і виробничої дисципліни	42	*	35	37	*
Інші організаційні причини (що не ввійшли до Класифікатора)	**	*	13	10	*
Усі нещасні випадки за даними Фонду					
Порушення трудової і виробничої дисципліни	40,9	51,3	53,3	50,7	50,2
Інші організаційні причини (що не ввійшли до Класифікатора)	**	9,1	4,9	7,3	6,7

* Офіційні дані відсутні.
** Класифікатор не передбачає визначення інших причин серед організаційних.

Таким чином, фактично в кожному другому-третьому нещасному випадку основною причиною визнано «порушення трудової і виробничої дисципліни». Це означає або необ'єктивне встановлення основної причини (адже практично під час розслідування кожного нещасного випадку, пов'язаного з виробничим процесом, можна виявити порушення по терпілим інструкції з охорони праці та невиконання посадової інструкції керівником робіт), або недостатню кваліфікацію осіб, які визначали причини нещасного випадку.

На думку авторів, питання щодо встановлення основних причин нещасних випадків на виробництві більш кваліфіковано викладено у книзі Г. В. Лесенка «Технічний інспектор праці» (М., 1980), де на с. 163—168 наведено рекомендації щодо визначення причин нещасних випадків, а на с. 226—246 — методику поглибленого аналізу причин нещасних випадків, де вказано на такі помилки у визначенні причин нещасних випадків:

причина не встановлена (на думку Г. В. Лесенка, «ознакою поверхового розслідування є звинувачення в травмі самого потерпілого», що відповідає основній тезі Міжнародної організації праці: «більшість аварій і нещасних випадків виникає не внаслідок необережної роботи, а у зв'яз-

ку з недосконалістю системи контролю, відповідальність за яку несуть роботодавці»);

причини не витікають з обставин; заміна причин обставинами або наслідками;

порушення послідовності основної та супутніх причин.

Г. В. Лесенко надав наступні рекомендації щодо уникнення помилок при визначенні причин нещасних випадків:

основна причина — це та, в результаті якої настав нещасний випадок; супутні причини — це причини, які можуть сприяти і навіть наближати момент нещасного випадку, ускладнювати його наслідки, але не викликають його. Супутні причини повинні викладатись послідовно залежно від їх значущості (згідно з Порядком, кількість супутніх причин не повинна перевищувати двох, тому інші причини зазначаються в текстовій частині акта розслідування);

причина повинна витікати з обставин нещасного випадку;

необхідно вказувати на конкретні порушення нормативних вимог;

причини повинні бути названі чітко, лаконічно, технічно грамотно, відповідати нормам і правилам охорони праці;

формування причин не повинно підмінятися посиланнями на пункт норм і правил охорони праці.

Як свідчать результати аналізу актів за формою Н-1, рекомендації Г. В. Лесенка актуальні і сьогодні, оскільки вищевказані помилки мають масовий характер.

Таким чином, маємо таку ситуацію: з одного боку, результати аналізу виробничого травматизму за причинами подій мають тенденцію до необ'єктивності (покладання відповідальності за настання нещасного випадку на потерпілого), з іншого — необ'єктивні результати аналізу ви-

робничого травматизму не дають можливості провести ефективну профілактичну роботу, оскільки виявлення закономірностей у процесі, який має похибку (50% і більше), є справою безперспективною.

Виходячи з вищевикладеного, при встановленні основної причини нещасного випадку необхідно уникати обвинувачення тієї чи іншої особи у недотриманні вимог безпеки і вказувати тільки на об'єктивні порушення, що призвели до травмування. На

думку авторів, для підвищення об'єктивності аналізу виробничого травматизму потрібно розробити єдину методику визначення основної причини за існуючим Класифікатором причин нещасних випадків.

М. ФЕДОРЕНКО, головний державний інспектор Київської державної інспекції промислової безпеки та охорони праці в будівництві, **Г. ЛЕСЕНКО**, консультант з питань охорони праці Національного науково-дослідного інституту промислової безпеки та охорони праці

ДУМКА ВЧЕНИХ

ЧИ ОБ'ЄКТИВНИЙ АНАЛІЗ ТРАВМАТИЗМУ?

Незважаючи на оптимістичні дані офіційної статистики та прогнози чиновників різних рангів, сьогодні в Україні склалося дуже важке становище з безпекою життєдіяльності в усіх сферах, у тому числі на виробництві. Тут як ніколи доречною є приказка: «Песиміст — це добре інформований оптиміст». Та й одним з найважливіших принципів у питаннях безпеки життєдіяльності є принцип «найгіршого випадку», тобто під час розрахунків і оцінок безпеки, а тим більше під час прогнозування надзвичайних ситуацій завжди приймають найбільш небезпечний сценарій розвитку подій.

У наукових працях учених і викладачів кафедри прикладної екології та охорони праці Севастопольського національного технічного університету було зроблено аналіз і дано оцінку техногенній безпеці в Україні. З них випливає, що стан техногенної безпеки життєдіяльності в Україні є незадовільним, порядок розслідування аварій і нещасних випадків, виявлення причин їх прояву обтяжені необ'єктивністю, система управління техногенною безпекою є недосконалою і потребує реформування, абсолютні показники травматизму, що фігурують в офіційних звітах, не можуть бути об'єктивними критеріями оцінки рівня травматизму. Як приклад відомчого перекручування дійсного стану техногенної безпеки наводяться графіки динаміки виробничого та невиробничого травматизму, побудовані за офіційними даними Держгірпромнагляду за період 1993—2005 рр. Аналізуючи наявні дані, можна зробити висновки про те, що на тлі щорічного значного зниження рівня виробни-

чого травматизму спостерігається зростання рівня травматизму невиробничого. Така ситуація значною мірою пояснюється низькою ефективністю діяльності органів державного нагляду, які зацікавлені у зниженні рівня виробничого травматизму і схильні під час розслідування нещасних випадків не пов'язувати їх з виробництвом.

Про необ'єктивність даних про виробничий травматизм йшлося у статті Г. Лесенка «Професійний ризик виробництва і виробничий травматизм» («Охорона праці», № 4, 2003 р.). Аналізуючи інформацію Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та профзахворювань України, автор

статті зробив висновок, що кількість нещасних випадків на підприємствах України має збільшуватися, а не зменшуватися. Наприклад, якщо до жовтня 2002 р. у країні щомісяця середня кількість працівників, травмованих на виробництві, становила 2841 особу, то в 2002 р. очікувана кількість потерпілих мала б становити 34 094 особи. За офіційними ж даними Держнаглядохоронпраці ця цифра становила 26 102 особи, а за інформацією Фонду тільки за 10 міс. 2002 р. кількість травмованих на виробництві становила 28 412 осіб! Зазначалося також, що кількість офіційно зареєстрованих нещасних випадків в Україні продовжувала зменшуватися, що викликало додаткові роздуми у фахівців. Для визначення дійсного рівня травматизму автор статті пропонував упровадити систему зовнішнього аудиту охорони праці, що проводився б незалежними експертами.

Поміркуємо про об'єктивність даних про травматизм, використовуючи дані Держгірпромнагляду про нещасні випадки зі смертельними наслідками, пов'язаними з виробниц-

Показник	Роки та їх умовне позначення											
	1996 (1)	1997 (2)	1998 (3)	1999 (4)	2000 (5)	2001 (6)	2002 (7)	2003 (8)	2004 (9)	2005 (10)	2006 (11)	2007 (12)
Кількість нещасних випадків зі смертельними наслідками, осіб	1900	1646	1551	1388	1325	1399	1285	1230	1164	1088	1077	1181

твом, за період 1996—2005 рр. (наведено в таблиці).

Маючи дані значення таблиці, нескладно знайти формулу, за якою, підставивши цифру, що відповідає певному року, можна з достатнім ступенем точності визначити кількість нещасних випадків зі смертельними наслідками у цьому році.

Опрацювавши наведені статистичні дані з використанням методів математичної статистики, зокрема методу найменших квадратів і методу регресивного аналізу, маємо рівняння регресії у вигляді рівняння прямої:

$$Y = -75,891 \cdot X + 1815,$$

де Y — кількість нещасних випадків за роками; X — умовне позначення років ($X = 1 \dots 12$).

Розрахунок свідчить про високу достовірність апроксимації, тобто визначення значень, близьких до вихідних. Для наочності це відображено на малюнку.

З малюнка видно, що розкид статистичних даних (показано крапками) від апроксимуючої прямої незначний, що невласливо випадковим подіям, таким, як травми, аварії, пожежі тощо, що у свою чергу викликані сукупністю випадкових причин. Такий розкид статистичних даних може бути тільки при наперед заданих значеннях заздалегідь побудованої за певним алгоритмом залежності. З малюнка видно також, що якщо спрогнозувати можливу кількість смертельних нещасних випадків на найближчі роки (для чого продовжити отриману пряму), то приблизно через 20 років пряма лінія перетне

вісь абсцис і ввійде до від'ємної області. Це значить, що нещасних випадків зі смертельними наслідками на виробництві в Україні взагалі не буде(!), чого не може бути в дійсності.

Додамо також, що в 2006 р., за даними Держгірпромнагляду, було зареєстровано 18 992 нещасних випадки (загинуло 1077 осіб), а в 2005 р. сталося 20 817 нещасних випадків (загинуло 1088 осіб). Як і очікувалося, за офіційними даними рівень виробничого травматизму в Україні продовжує знижуватися.

Особливо фантастичною така ситуація здається під час співставлення згаданих даних з даними офіційної статистики європейських країн. Наприклад, у Фінляндії з меншою чисельністю населення, зайнятого працею (трохи більш як 2 млн. осіб), і набагато кращими умовами праці на виробництві щороку травмується близько 100 тис. осіб (у 2003 р. за

офіційними даними, на виробництві в Україні в 2006 р. загинуло 1077 осіб, то загальна кількість травмованих на робочих місцях має становити не менш як 1 млн. осіб, а не 18 992, як показує офіційна статистика!

З огляду на зазначене можна зробити висновок про те, що офіційна статистика про стан виробничого травматизму в Україні є необ'єктивною і не може бути об'єктивним критерієм для оцінки стану безпеки праці в цілому і тим більше в галузях.

Апріорі можна стверджувати, що абсолютні показники не можуть бути критеріями рівня травматизму, його частоти і тяжкості. Здавалося б, за абсолютними даними рівень травматизму знижується, а насправді він повинен підвищуватися, оскільки засоби виробництва зношені, недостатнє фінансування охорони праці відсутнє, відповідальність керівників і робітників втрачено, автоматизація технологічних процесів і виробництв, а також забезпеченість працівників ефективними засобами захисту залишається на низькому рівні.

Враховуючи вищевикладене, а також стан охорони праці в країні, колектив кафедри прикладної екології та охорони праці Севастопольського національного технічного університету як першочергові заходи щодо покращання техногенної безпеки в Україні пропонує:

провести принципову структурну перебудову системи управління безпекою життєдіяльності, включаючи створення єдиного органу з високою оперативністю функціонування та персональною відповідальністю всіх посадових осіб;

підвищити рівень відповідальності посадових осіб в існуючій системі управління охороною праці замість концентрування уваги на поліпшенні дисципліни на всіх рівнях управління;

перейти від техніки безпеки до безпечної техніки з корінною зміною ідеології створення та експлуатації технічних засобів захисту.

О. ЛЕОНОВ, канд. техн. наук, доцент, завідувач, **В. СЕВРИКОВ**, докт. техн. наук, професор (Севастопольський національний технічний університет)